

Konrad Zacharski

Św. Cecylia

Dziś (22 XI) przypada liturgiczne wspomnienie św. Cecylii, dziewicy i męczennicy.

Św. Cecylia znana jest powszechnie i czczona jako patronka muzyki kościelnej, śpiewu, chórów kościelnych i organistów.

Życiorys Świętej odnaleźć można w wielu źródłach, choć niemal wszyscy podkreślają równocześnie, że bardzo niewiele jest pewnych informacji dotyczących życia Cecylii, a większość przekazów to mniej lub bardziej wiarygodne hipotezy i legendy. W wielkim skrócie...

Cecylia żyła w III wieku (być może na przełomie II/III w.). W młodości złożyła ślub czystości. Gdy zmuszono ją do małżeństwa z poganinem Walerianem nie złamała ślubu, co więcej, swoim postępowaniem doprowadziła do nawrócenia męża a także jego brata. Wszyscy ponieśli śmierć męczeńską przez ścięcie. Bohaterstwo Cecylii w obliczu tortur i śmierci, zgodnie z niektórymi przekazami, było przyczyną również innych nawróceń.

"Almachiusz nie posiadając się od złości, rozkazał ją tedy zaprowadzić do jej mieszkania i zamknąć w mocno napalonej komnacie łaziennej, ażeby ją upał i para zadusiły. Gdy zaś po trzech dniach znaleziono ją żywą i zdrową, skazał ją Almachiusz na ścięcie mieczem. Trzy razy wymierzył kat cios śmiertelny, ale nie mógł oddzielić głowy od tułowia. Leżąc tedy w kałuży krwi, żyła jeszcze trzy dni i prosiła odwiedzających ją chrześcijan, aby resztę jej mienia rozdali między ubogich i zamienili dom jej mieszkalny na kościół, poczem dusza jej uleciała do Nieba."

("Żywoty Świętych Pańskich na wszystkie dnie roku...")

Sarkofag z ciałem św. Cecylii znajduje się obecnie w poświęconej jej bazylice na rzymskim Zatybrzu. Wcześniej, do roku 821 ciało świętej złożone było w katakumbach św. Kaliksta, skąd przeniesiono je na polecenie papieża św. Paschalisa. W bazylice św. Cecylii na Zatybrzu (Rzym) znajduje się rzeźba autorstwa Stefano Maderno (kopia tej rzeźby znajduje się również w krypcie św. Cecylii w katakumbach św. Kaliksta), która przedstawia nienaruszone ciało św. Cecylii w pozycji, w jakiej odnaleziono ją w sarkofagu w 1599 roku gdy identyfikowano relikwie. Rzeźbiarz wyraźnie zaznaczył ranę od miecza na szyi Cecylii, uwagę zwraca również ułożenie palców – *"... trzy wyprostowane u prawej ręki i jeden wyprostowany u lewej. Według tradycji, święta chciała wskazać na swoją wiarę w Boga Jednego i w Trójcy Jedynego"* (cyt. za: <https://www.catacombe.roma.it/pl/crypta-santa-cecilia.php>).

■ il.1. Krypta św. Cecylii, kopia rzeźby Stefana Maderna (Katakumby św. Kaliksta w Rzymie).

I jeszcze dwie ciekawostki związane z postacią św. Cecylii.

Pierwsza, dotyczy świętej jako patronki muzyki kościelnej, organistów, itd., za którą Cecylia uznana została najprawdopodobniej na skutek pomyłki. Wydaje się, że podstawą był tutaj błąd w tłumaczeniu antyfony z oficjum o św. Cecylii *"cantantibus organis, Caecilia virgo in corde suo soli Domino decantabat"*. Tłumaczenia tego fragmentu bywają różne, np.:

- *"w czasie gdy muzycy gotowali instrumenty na uroczystość weselną, Cecylia w sercu swym wyśpiewywała modły samemu Bogu."* (<http://niedziela.pl/artukul/75432/nd/Sw-Cecylia---patronka-spiewu-koscielnego>)
- *"podczas gdy brzmiały instrumenty muzyczne, dziewica Cecylia śpiewała w swoim sercu jednemu Bogu"* (<https://kosciol.wiara.pl/doc/489295.Patronka-muzykow>)

jednak błędne średniowieczne tłumaczenia tego fragmentu, ukazywały Cecylię jako muzyka grającego na organach, co nie pozostało bez wpływu na ikonografię i na uczynienie ze św. Cecylii patronki muzyki kościelnej. Niektóre źródła, powołując się na najstarsza zapisy przywołanej

antyfony zwracają uwagę na fakt, że we wskazanym fragmencie chodzi o jeszcze co innego, bo ani nie o organy, ani też o instrumenty muzyczne w ogólności, ale o narzędzia tortur, którymi zadawano cierpienie Cecylii śpiewającej Bogu w swoim sercu

https://mnki.pl/pl/obiekt_tygodnia/2016/pokaz/192,swieta_cecylia_lub_polihymnia,1

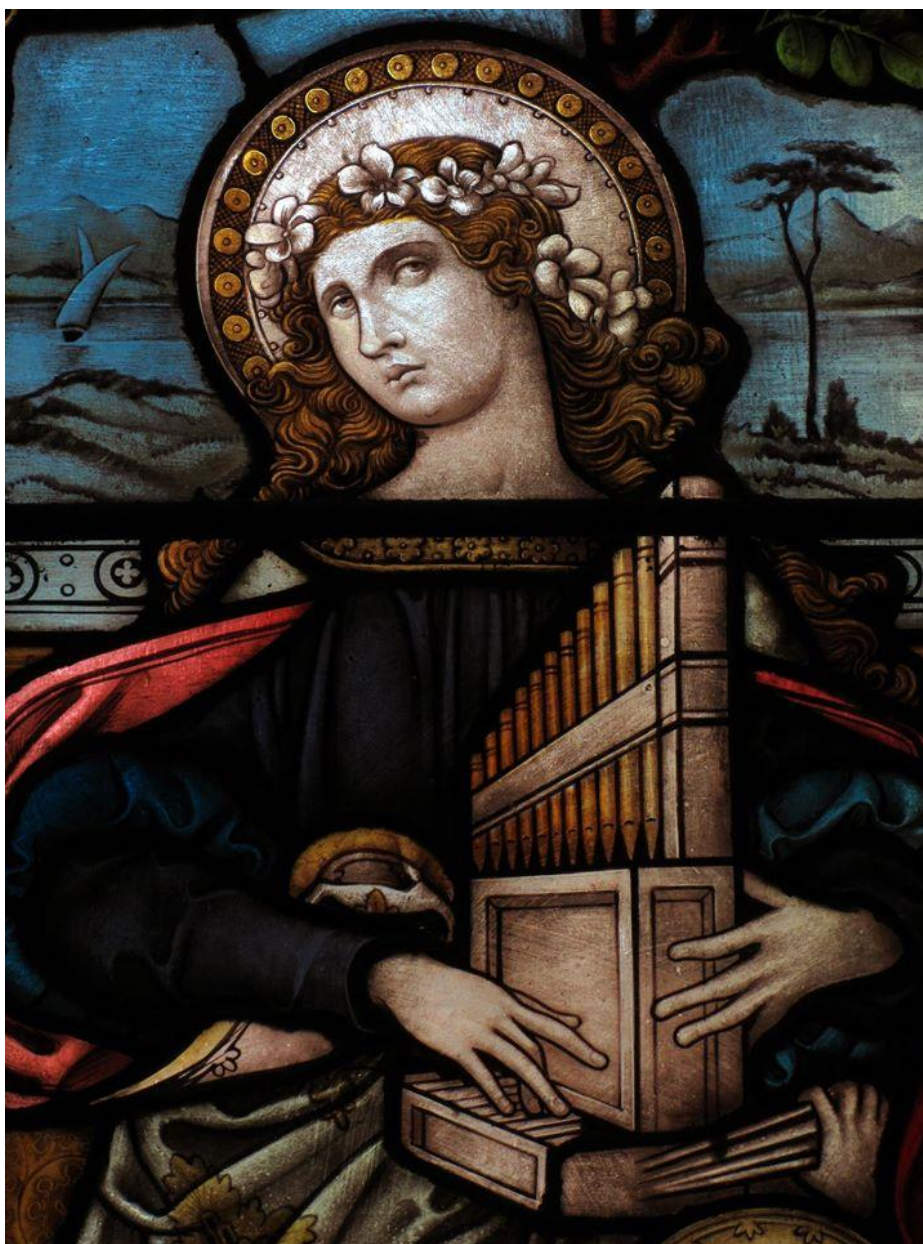
Swoją drogą, biorąc pod uwagę fakt, że organy zostały oficjalnie wprowadzone do liturgii Kościoła dekretem papieża Witaliana dopiero w II poł. VII wieku, dość wątpliwe wydaje się aby św. Cecylia używała instrumentu tego typu, np. przy modlitwie, już w III wieku (w czasie gdy organy wciąż jeszcze kojarzone były z kultem pogańskim).

I druga ciekawostka, szczegół...

Św. Cecylia przedstawiana jest na obrazach i rzeźbach jako muzykująca na przeróżnych instrumentach. Harfa jest w tym przypadku dość prawdopodobna, instrumenty organowe nie bardzo (o czym było powyżej). Ale ja chciałem zwrócić uwagę na jeszcze jeden błąd często spotykany w ikonografii. Portatywy użyte w przedstawieniach św. Cecylii często mają piszczałki ułożone odwrotnie do skali klawiatury. Od strony lewej instrumentu do prawej powiększają się zamiast maleć, czyli zapewne grają dźwięki od najwyższego do najniższego (odwrotnie niż wynika z układu dźwięków na klawiaturze). Oczywiście całkiem teoretycznie można sobie wyobrazić rozwiązanie techniczne, które pozwoliłoby na otrzymanie takiego efektu końcowego jak na przytoczonych poniżej obrazach, ale wykorzystanie tak "skomplikowanych" rozwiązań w instrumentach o konstrukcji w gruncie rzeczy dość prostej wydaje się mało prawdopodobne. Chyba raczej trzeba się skłaniać do bardziej prozaicznego wyjaśnienia: instrumenty w taki sposób malowali artyści, którzy albo nie znali się na muzyce i budowie instrumentów, albo też, nawet jeśli się znali, to świadomie malowali instrumenty z błędami, bo po prostu zmieniony układ piszczałek bardziej "pasował" im do kompozycji postaci i całego obrazu.

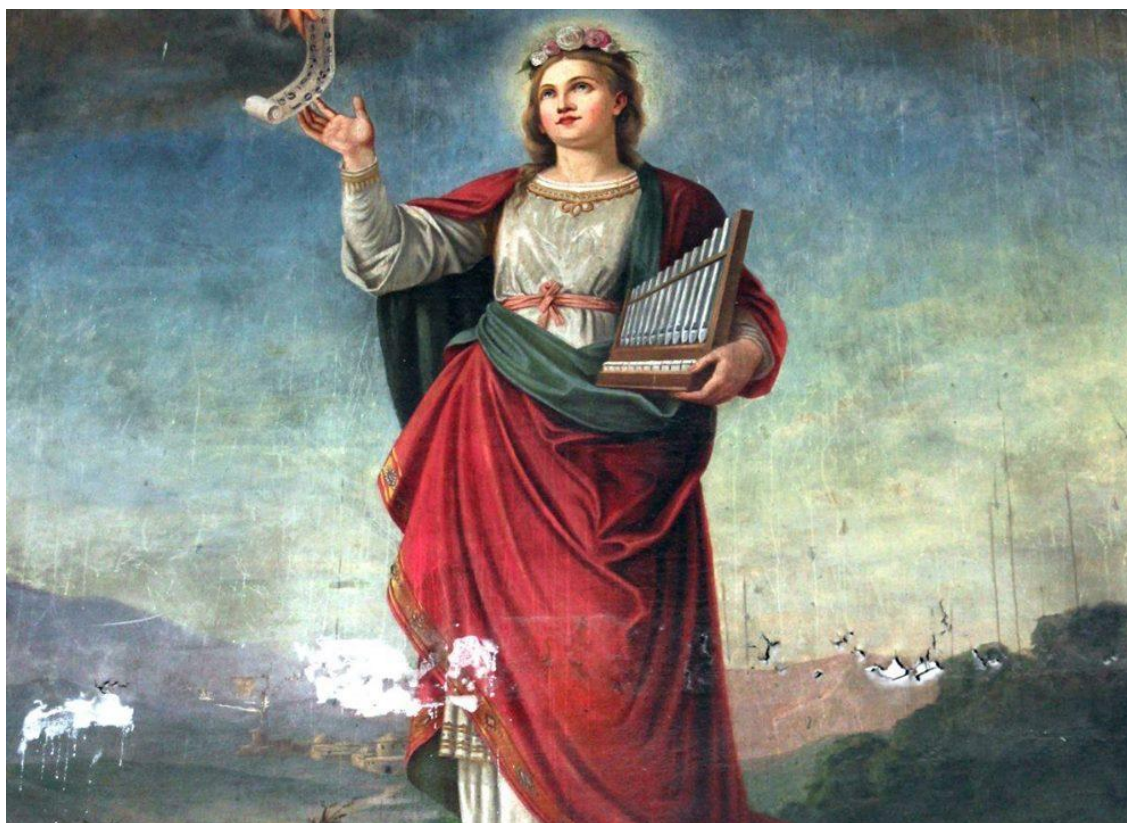
■ il.2. "Ekstaza św. Cecylii", Raphael.

■ **il.3.** "Św. Cecylia, Church of St Mary The Virgin in Great Bardfield in Essex.

■ il.4. "Św. Cecylia", Lelio Orsi.

■ il.5. "Święta Cecylia"

Święta Cecylia módl się za nami.

Źródła ilustracji:

nagłówek: źródło: http://www.ksbm.oeaw.ac.at/images/AT/5000/AT5000-1012/AT5000-1012_93r.jpg [dostęp: 19.11.2018]

il.1. źródło: <https://www.catacombe.roma.it/pl/cripta-santa-cecilia.php> [dostęp: 19.11.2018]/fragment fotografii oryginalnej

il.2. źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cecilia_Raphael.jpg [dostęp: 19.11.2018], domena publiczna

il.3. Fot. Simon Webster, źródło: <https://www.flickr.com/photos/12495774@N02/17153261969> [dostęp: 19.11.2018], licencja: CC BY-NC-SA 2.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/>)

il.4. źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lelio_Orsi_1555_SteCecile.jpg [dostęp: 19.11.2018], domena publiczna

il.5. źródło: <https://historia.org.pl/2015/03/06/kosciol-pw-sw-jakuba-apostola-w-toruniu-widziany-na-nowo-o-konserwacji-swiatyni-i-odkrytych-zabytkach/> [dostęp: 19.11.2018]

Bibliografia:

- ŻYWOTY ŚWIĘTYCH PAŃSKICH NA WSZYSTKIE DNIE ROKU OPRACOWANE PODŁUG KSIĘDZA PIOTRA SKARGI T. J., OJCA PROKOPA, KAPUCYNA, OJCA BITSCHNAUA, BENEDYKTYNA I INNYCH WYBITNYCH AUTORÓW, MIKOŁÓW-WARSZAWA, 1910
- Le catacombe di San Callisto. Istituto Salesiano San Callisto, Roma. Le catacombe cristiane di Roma. Katakumby św. Kaliksta w Rzymie, <https://www.catacombe.roma.it/pl/cripta-santa-cecilia.php> [dostęp: 19.11.2018]
- Św. Cecylia - patronka śpiewu kościelnego, Niedziela Ogólnopolska 47/2004, <http://niedziela.pl/artukul/75432/nd/Sw-Cecylia---patronka-spiewu-kościelnego> [dostęp: 19.11.2018]
- L. Śliwa, Patronka muzyków, <https://kosciol.wiara.pl/doc/489295.Patronka-muzykow> [dostęp: 19.11.2018]
- Święta Cecylia lub Polihymnia, https://mnki.pl/pl/obiekt_tygodnia/2016/pokaz/192.swieta_cecylia_lub_polihymnia.1 [dostęp: 19.11.2018]

22 LISTOPADA 2018

Copyright © 2018 Konrad Zacharski. Wszelkie prawa zastrzeżone.